

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Отбасылық тәрбиенің бала дамуындағы әсері

ЖАРИЯЛАНДЫ
03.02.2026СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/186964/>**Жаңбырбайқызы Айбану**

Лауазымы: тәрбиеші

Ақтөбе облысы, Мұғалжар ауданы

МКҚК “Бәйтерек” бөбекжай-бақшасы

Аннотация.

Мақалада отбасылық тәрбиенің мектепке дейінгі жастағы баланың психикалық, әлеуметтік, эмоционалдық және тұлғалық дамуына тигізетін ықпалы жан-жақты қарастырылады. Отбасының бала дамуындағы негізгі орта ретіндегі рөлі ғылыми-педагогикалық тұрғыда талданып, отбасылық тәрбиенің мазмұны мен сапасының баланың мінез-құлқы мен әлеуметтік бейімделуіне әсері айқындалады. Сонымен қатар мектепке дейінгі ұйым мен отбасы арасындағы тәрбиелік өзара әрекеттің маңызы негізделеді.

Түйін сөздер: отбасылық тәрбие, бала дамуы, мектепке дейінгі жас, ата-ана, тәрбиелік орта, тұлғалық қалыптасу.

Кіріспе.

Бала тәрбиесі – қоғамның болашағын айқындайтын маңызды әлеуметтік-педагогикалық мәселе. Баланың тұлға ретінде қалыптасуы тек білім беру ұйымдарының қызметімен шектелмей, ең алдымен отбасындағы тәрбиелік жағдайға тәуелді. Өйткені бала өмірге келген сәттен бастап алғашқы әлеуметтік тәжірибені отбасында меңгереді, алғашқы қарым-қатынас үлгілерін ата-анасымен және жақын адамдарымен араласу барысында қалыптастырады. Мектепке дейінгі жас – баланың дамуының ең қарқынды кезеңі. Осы кезеңде баланың психикалық процестері, эмоциялық тұрақтылығы, мінез-құлқы ерекшеліктері мен әлеуметтік дағдылары қалыптаса бастайды. Ғылыми педагогикада дәл осы жастағы тәрбиелік әсерлер баланың кейінгі дамуында шешуші рөл атқаратыны дәлелденген. Сондықтан отбасылық тәрбиенің бала дамуындағы әсерін

ғылыми тұрғыда зерделеу мектепке дейінгі тәрбие жүйесі үшін ерекше маңызды болып табылады.

Отбасы – баланың алғашқы тәрбиелік ортасы.

Отбасы – баланың алғашқы және ең тұрақты тәрбиелік ортасы. Бұл ортада бала өзін қауіпсіз сезінеді, қоршаған әлеммен танысады, адамдар арасындағы қарым-қатынастың алғашқы үлгілерін меңгереді. Отбасындағы эмоционалдық ахуал, ата-ананың балаға деген қарым-қатынасы, күнделікті тәрбие тәсілдері баланың тұлғалық дамуына тікелей ықпал етеді.

Ғылыми тұрғыда отбасы баланың әлеуметтік дамуын қамтамасыз ететін негізгі институт ретінде қарастырылады. Отбасында бала өзіне деген көзқарасты, өзіне және өзгелерге деген қатынасты қалыптастырады. Ата-ананың мейірімі мен қолдауы баланың өзін-өзі бағалау деңгейіне, сенімділік сезіміне әсер етеді. Ал отбасындағы тұрақсыздық, түсініспеушілік немесе тәрбие жүйесінің болмауы баланың эмоционалдық дамуында қиындықтар тудыруы мүмкін.

Отбасылық тәрбиенің баланың психологиялық дамуына ықпалы.

Баланың психологиялық дамуы ең алдымен отбасындағы қарым-қатынас сипатына байланысты. Мектепке дейінгі жаста бала ересектердің эмоционалдық күйін сезімтал қабылдайды, олардың көңіл-күйіне тез бейімделеді. Сондықтан ата-ананың балаға деген жылы қарым-қатынасы, қолдауы мен түсіністігі баланың психологиялық саулығының негізін қалайды. Отбасында қалыптасқан сенімді қарым-қатынас баланың қоршаған ортаға ашық болуына, жаңа жағдайларға бейімделуіне мүмкіндік береді. Мұндай балалар балабақшаға тез үйреніп, құрдастарымен оң қарым-қатынас орната алады. Керісінше, отбасында эмоционалдық қолдаудың жеткіліксіздігі баланың тұйықтығына, мазасыздығына немесе агрессивті мінез-құлқына себеп болуы мүмкін.

Отбасылық тәрбиенің әлеуметтік дамуға әсері.

Баланың әлеуметтік дағдылары ең алғаш отбасында қалыптасады. Қарым-қатынас жасау, өз ойын білдіру, өзгелерді тыңдау, тәртіп сақтау сияқты дағдылар отбасылық тәрбиенің нәтижесінде дамиды. Ата-ананың балаға талап қоюы мен қолдауының үйлесімділігі баланың әлеуметтік мінез-құлқын реттейді. Отбасында қалыптасқан мінез-құлық үлгілері баланың балабақшадағы іс-әрекетінде айқын көрінеді. Үлкенді сыйлау, өзгенің пікірін құрметтеу, ортақ ережелерді сақтау сияқты қасиеттер отбасылық тәрбиенің сапасына байланысты. Осы тұрғыдан алғанда, отбасылық тәрбие баланың қоғамға бейімделуінің негізін қалайды.

Отбасылық тәрбиенің адамгершілік қалыптасудағы рөлі.

Адамгершілік қасиеттер – баланың тұлғалық дамуының маңызды құрамдас бөлігі. Бұл

қасиеттерді қалыптастыруда отбасының рөлі ерекше. Ата-ананың күнделікті іс-әрекеті, сөз саптауы, адамдармен қарым-қатынасы бала үшін үлгі болып табылады. Отбасында әділдікке, сыйластыққа, жауапкершілікке негізделген тәрбие алған бала өзгелерге құрметпен қарап, өз ісіне жауап бере алатын тұлға болып қалыптасады. Балабақшада берілетін адамгершілік тәрбие отбасындағы тәрбиемен үйлескен жағдайда ғана нәтижелі болады.

Отбасылық тәрбиенің танымдық дамуға ықпалы.

Баланың танымдық дамуы да отбасындағы тәрбиелік жағдаймен тығыз байланысты. Ата-ананың баламен сөйлесуі, сұрақтарына жауап беруі, бірге кітап оқуы, ойын ойнауы баланың ойлау қабілетін, сөздік қорын, қызығушылығын арттырады.

Отбасында танымдық белсенділікке жағдай жасалған бала балабақшада оқу қызметіне қызығушылықпен қатысып, жаңа білімді оңай меңгереді. Бұл оның мектепке дайындық деңгейіне де оң әсер етеді.

Мектепке дейінгі ұйым мен отбасының тәрбиелік өзара әрекеті.

Отбасылық тәрбиенің тиімділігі мектепке дейінгі ұйыммен өзара байланыста жүзеге асқанда артады. Балабақша мен отбасының тәрбиелік талаптары бір бағытта болған жағдайда ғана балада тұрақты мінез-құлық қалыптасады.

Тәрбиеші мен ата-ана арасындағы ынтымақтастық баланың даму ерекшеліктерін ескеруге, тәрбиелік қиындықтарды дер кезінде анықтауға мүмкіндік береді. Бірлескен іс-шаралар, ата-аналармен жүргізілетін кеңестер мен әңгімелер отбасылық тәрбиенің сапасын арттыруға ықпал етеді.

Қорытынды

Қорытындылай келе, отбасылық тәрбие мектепке дейінгі жастағы баланың дамуына жан-жақты әрі шешуші ықпал етеді. Баланың психологиялық саулығы, әлеуметтік бейімделуі, адамгершілік қасиеттері мен танымдық дамуы ең алдымен отбасындағы тәрбиелік ортаға байланысты.

Балабақшадағы тәрбие отбасындағы тәрбиені толықтырып, дамытушы рөл атқарады. Сондықтан бала дамуының тиімділігі отбасылық тәрбие мен мектепке дейінгі ұйым арасындағы үйлесімді өзара әрекетке негізделуі тиіс. Отбасылық тәрбиені ғылыми тұрғыда ұйымдастыру – болашақ ұрпақтың сапалы дамуының басты шарты болып табылады.